

Міністерство освіти і науки України
Українська асоціація викладачів російської мови та літератури (Україна)
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Центр гуманітарних проблем освіти ДНУ імені Олеся Гончара
Кафедра загального та слов'янського мовознавства

Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах

*Присвячується 100-річчю ДНУ імені Олеся Гончара та
100-річчю кафедри загального та слов'янського мовознавства*

МАТЕРІАЛИ VIII міжнародної наукової конференції

(6–7 квітня 2017 року, Україна, Дніпро)

Лексико-грамматические инновации в современных славянских языках

*Посвящается 100-летию ДНУ имени Олеся Гончара и
100-летию кафедры общего и славянского языкознания*

МАТЕРИАЛЫ VIII Международной научной конференции

(6–7 апреля 2017 года, Украина, Днипро)

ДНІПРО
2017

УДК 811.16'373
ББК 81.41
Л 43

Рекомендовано до друку на вченій раді факультету української
й іноземної філології та мистецтвознавства ДНУ імені Олеся Гончара
(протокол № 8 від 21 березня 2017 р.)

Під загальною редакцією проф. Пристайко Т. С.

Л 43 Лексико-грамматические инновации в современных славянских языках:
VIII Международная научная конференция (г. Днепр, ДНУ имени Олеся
Гончара, 6–7 апреля 2017 г.): материалы / сост. Е. К. Куварова. –
Днепр: Акцент ПП, 2017. – 188 с.

ISBN 978-966-921-111-8

Сборник содержит материалы докладов лингвистов Украины, Чехии, Франции, посвященные описанию тенденций и перспектив развития инновационных процессов в современных славянских языках, явлений неологизации, характеризующих разные уровни современных славянских языков в различных коммуникативных сферах; исследованию лексико-грамматических инноваций в аспектах современных научных парадигм; рассмотрению языковых и речевых инноваций как объектов прикладной лингвистики, лингводидактики, теории и практики перевода.

Для преподавателей, ученых, аспирантов и студентов гуманитарных факультетов, а также для широкого круга читателей, интересующихся динамическими изменениями, происходящими в современных славянских языках.

Материалы публикуются в авторской редакции.

**УДК 811.16'373
ББК 81.41**

ISBN 978-966-921-111-8

© Колектив авторів, 2017
© Куварова О. К., упорядкування, 2017

3. Жайворонок В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник / В. Жайворонок. – К., 2006. – 704 с.
4. Психология общения. Энциклопедический словарь; под общ. ред. А. А. Бодалева. – М.: Изд-во «Когито-Центр», 2011. – 1056 с.
5. Хвильовий М. Вибрані твори / Микола Хвильовий. – К.: Либідь. – 405 с.

А. В. Моргун, Л. С. Прокопович (г. Мукачево)

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ РУССКОГО СЛОВООБРАЗОВАНИЯ

В своем исследовании мы исходим из того, что основополагающей идеей современной лингвистики является антропоцентричность языка, что привело к появлению антропоцентричной парадигмы, которая трактуется как переключение интересов исследователя с объектов познания на субъект, т. е. анализируется человек в языке и язык в человеке, а человек познает мир через осознание самого себя и своей деятельности в нем.

Одним из основных направлений современного языкознания в рамках антропоцентрической парадигмы является лингвокультурология как самое молодое ответвление этнолингвистики. В задачи названной научной дисциплины входит изучение и описание взаимоотношений языка и культуры, языка и этноса, языка и менталитета.

Учитывая тот фактор, что в языковой картине мира на долю словообразования приходится до 70–80 % ее объема, а лексический фонд естественных европейских языков развивается в основном за счет морфологической и семантической деривации, в своем исследовании мы обращаемся к словообразовательным процессам русского языка. Изучение словообразования как системы дает возможность рассматривать его как связующее звено между предметом мысли и языковым знаком. «Любое слово нашей речи, прежде чем получить современное обиходное значение, прошло сложную семантическую историю, ведущую нас, в конечном счете, к начальным словотворческим усилиям человека. Из каждого слова, которое мы употребляем, глядит на нас не сорок веков, а по меньшей мере сорок тысячелетий» [1, с. 14]. Данное утверждение позволяет рассматривать словообразовательный акт как способ номинации предметов и явлений объективного мира, а словообразование как процесс «установления связи между предметом мысли и языковым знаком, т. е., в конечном счете, как когнитивный акт, позволяющий проникнуть в тайны механизма взаимодействия жизни и языка» [4, с. 27].

Особый интерес в данном случае представляет исследование родовидовых связей на материале зоонимической лексики, что обусловлено той ролью, которую традиционно выполняют зоонимы в сознании «языковой личности». Это подтверждается частым их использованием в художественной литературе, публицистике, в повседневном общении.

Термин *зооним* мы употребляем в значении «нарицательное именование животного» (*тигр, лев, кот, утка, комар*). В таком значении этот термин используется в исследованиях по семасиологии и словообразованию в работах С. Л. Акоповой, Э. В. Васильевой, Н. Г. Юсуповой и др.

Наименования животных входят в строго научную классификацию по рядам, классам, родам, видам. Зоонимы, как и предметная сфера, которую они обозначают, структурируются по родовидовому принципу. В своем исследовании мы исходим из признания различных задач научной систематической номенклату-

ры и номенклатуры живого языка, в котором нет необходимости строго следовать за всеми дроблениями и соединениями групп или подгрупп животных, устанавливаемых зоологами по чисто научным соображениям. Мы также основываемся на положении о том, что между лингвистическим и энциклопедическим описанием нет четкой границы: разница заключается в объеме содержания понятий.

Анализируемые зоонимы мы разделили на 6 лексико-семантических групп (ЛСГ): 1) *наименования млекопитающих*, 2) *наименования птиц*, 3) *наименования рыб*, 4) *наименования членистоногих*, 5) *наименования пресмыкающихся, земноводных*, 6) *наименования кишечнополостных, червей, моллюсков*.

Для ЛСГ «млекопитающие» и ЛСГ «птицы» актуально деление на *диких* (неприрученных) и *домашних* (прирученных). ЛСГ «рыбы», «членистоногие», «пресмыкающиеся, земноводные», «кишечнополостные, черви, моллюски» не делятся на домашних и диких, так как эти животные, за немногими исключениями, человеком не разводятся.

В структуре названных лексико-семантических групп зоонимов рассматриваются родовидовые отношения, которые, как известно, являются одними из основных парадигматических отношений в лексико-семантическом пространстве, элементы которого находятся в иерархических отношениях друг к другу.

Признак «родовое/видовое наименование» тесно связан с характером основы по признаку «производная/непроизводная» основа. Связь родовидовых отношений с характером основы (производная/непроизводная) состоит в том, что производные наименования животных (зоонимы) являются не только названиям отдельных видов животных (*остронос, носарь* и др.), но и называют одно и то же животное по разным признакам: а) видовые наименования, например: *ночница* – «бабочка, летающая ночью», *радужница* – «жук сем. листоедов, яркой, с радужным отливом, окраски»; б) синонимичные наименования, например: *нырец* и *гагара, пуговка и чибис*.

Родовидовые отношения между зоонимами определенным образом влияют на словообразовательную активность. Как правило, большинство лексем – родовых наименований имеют сравнительно высокую словообразовательную активность и оказываются в ядре анализируемой микросистемы, в то время как лексем – видовых наименований по большей части занимают в нашей классификации периферийное положение.

Определенный интерес представляют видовые наименования животных как в виде словосочетаний, так и в виде однословных наименований, являющиеся на синхронном срезе непроизводными лексемами – топонимами, т. е. видовые наименования животных, мотивированных названием места обитания. Подтверждением сказанного является наличие среди непроизводных лексем специфической группы зоонимов, генетически связанных с именами собственными, т. е. слов, утративших семантическую связь с мотивирующей основой.

Количество наименований, мотивированных именами собственными, невелико – всего 14 единиц, 3 из которых являются родовыми лексемами (*кана-рейка, фазан, сардина*), остальные – видовые лексем, что составляет 78 % от общего числа данных наименований.

Наименования животных, получившие свое название по «географическому признаку» (месту обитания), в том числе и зоонимы, генетически связанные с именами собственными (топонимами или гидронимами), являются, по большей части, видовыми именованиями животных, которые имеют нулевую или низкую словообразовательную активность.

То, что преобладающее большинство производных зоонимов представляет собой видовые наименования, синонимичные наименования и наименования

самки/самца животного, свидетельствует о словообразовательной пассивности лексем, обозначающих животных по этим признакам.

Представленный фрагмент анализа словообразовательной активности семиологического класса зоонимов свидетельствует о том, что именно благодаря производному слову создается модель представления знания об окружающем нас мире.

ЛИТЕРАТУРА

1. Абаев В. И. Язык и мышление / В. И. Абаев. – М.: Изд-во АН СССР, 1948. – С. 13–18.
2. Аكوпова С. Л. О зоонимической лексике / С. Л. Аكوпова // Рус. язык в шк. – 1983. – № 3. – С. 89–91.
3. Васильева Э. В. Семантическая характеристика зоонимов на микро- и макроуровне / Э. В. Васильева // Семантика слова и его функционирование. – Кемерово, 1981. – С. 28–34.
4. Вендина Т. И. Словообразование как способ дискретизации универсума / Т. И. Вендина // Вопр. языкознания. – 1999. – № 2. – С. 27–49.
5. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. – 2-е изд. / Н. В. Подольская – М.: Наука, 1988. – 192 с.
6. Словарь современного русского литературного языка: в 17-ти тт. – М., Л., 1948–1965.
7. Тихонов А. Н. Словообразовательный словарь русского языка: в 2-х тт. / А. Н. Тихонов. – М.: Рус. яз., 1985.
8. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: в 4-х тт. / М. Фасмер. – М.: Прогресс, 1964–1973.
9. Юсупова Н. Г. Структура словообразовательных парадигм зоонимов / Н. Г. Юсупова // Актуальные проблемы русского словообразования. – Ташкент: Укитувчи, 1982. – С. 298–301.

О. В. Назаренко (м. Дніпро)

ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ У МОВІ МЕРЕЖНОГО ЖУРНАЛУ ДЛЯ ЖІНОК

Предметом дослідження став інтернет-журнал «Жінки», що знаходиться за адресою: <http://zhinku.info>. Контент ресурсу розподілений за рубриками: «Початок», «Здоров'я та краса», «Мода та стиль», «Моя сім'я», «Мій дім», «Відпочинок та дозвілля», «Суспільство», «Фото». Найцікавішою в плані лексичних інновацій є рубрики «Мода та стиль», «Здоров'я та краса», де було виявлено низку лексем, значення яких невідоме широкій аудиторії. Зазвичай, це лексеми, що позначають нові види тканин, одягу, взуття, аксесуарів. Відповідно, можна навести таку класифікацію:

- назви тканин та матеріалів: *алькантара, флок, шеніл, тинсулейт, ізо-софт, холлофайбер, кашкорсе, футер, фліс, кулір, модаль, мерсеризована бавовна, інтерлок, стретч-велюр;*
- прикраси для зубів: *скайлси, твінклси;*
- чоловіче та жіноче вуття: *лоуфери (лофери), крокси, снікери (снікерси), уггі, конверси, сліпери, гриндерси, тимберлейки;*
- предмети одягу: *пальто-накидка, пальто-тьлюпан, пальто-колокол, одяг-трансформер, комбінезон-трансформер, сукня-резинка, сукня-чохол, пуховик-парка, пуховик-кокон, пуховик-трапеція, одяг оверсайз, снуд, капсульна колекція;*
- засоби для досягнення краси: *кератинове ламінування вій, LPG-масаж, нейл-дизайн, манікюр омбре, кракелюр, шелак, акваріумний манікюр, криштале-вий манікюр, місячний манікюр;*
- різновиди жіночих сумочок: *сумка поштаря, сумка-купол, жорстка сумка, сумка доктора, сумки-шопери, мінодьери.*

СОДЕРЖАНИЕ

Андрішко О. М. Голофразис у літературно-критичних статтях Ганни Улюри	3
Арешенкова О. Ю. Місце рекламних текстів у системі функціональних стилів	5
Бережко Н. А., Мордань В. И. Языковые реалии на фоне сложившихся коммуникативных возможностей	7
Березовська-Савчук Н. А. Специфіка організації семантичної категорії стану в українській мові	11
Беценко Т. П. Мовно-образні особливості народних пісень весняного циклу українців і білорусів	13
Блинова Н. М. Лексичні інновації-назви посуду та аксесуарів	16
Буднікова Л. Т. Відіменникові назви осіб у словацькій та українській мовах	17
Вдовиченко Н. В. Психосемантична оцінка слів-репрезентантів концепту <i>СОРОМ</i>	20
Вишневська Л. Б. Тенденції розвитку інноваційних процесів у сучасній польській мові (на матеріалі фразеології)	23
Воронин Д. И. Эталонная телесность в зеркале русской и китайской лингвокультур	25
Гамали О. И., Каневская О. Б. Концепт <i>Любовь</i> в поэтической картине мира М. Щербакова	26
Горлачова В. В. Особливості назв туристичних фірм Запоріжжя	30
Греченко-Журавская В. М. Об одной составляющей речевого оформления социальных ролей говорящего	31
Губа Л. А. Медиалингвистические технологии как учебная дисциплина	34
Датченко Ю. В. Ознайомлення студентів із лексичним інноваціями у процесі вивчення польської мови	37
Демешко І. М. Словотвірна морфологія віддієслівних неолексем в українській мові	40
Дем'янчук Ю. І. Місце військових термінологічних сталих виразів НАТО у загальній термінологічній системі	43
Джинджолия Г. П. Тропы в поэзии Б. Пастернака	45
Дука Л. И. Семантика и прагматика украинских фамилий в русской речи	48
Ємельянова Є. С. Тенденції і проблеми стандартизації термінів-галліцизмів сучасної терміносистеми АПК	51
Ємчура Н. Р. Суспільно-політичні неологізми в мові чеських мас-медій	52
Жарко С. Ю. Словотвірні синоніми як засіб збагачення лексики сучасної української мови	56
Іванова Н. І. Мова і кіномова Олександра Довженка	57
Іншаков А. Є. Лексико-граматичні інновації в діяхронному дослідженні кольоративів української мови (XIV–XXI ст.)	60
Іншакова І. Є. Новітні дослідження у формуванні одоративної лексики української мови (лексико-граматичний аспект)	63
Каракевич Р. О. Становлення лінгвокультурології як самостійної науки	65
Козуб Г. Н. Контекстная реализация значений русских отперсональных прилагательных	68
Корнєєва О. М. До питання виникнення деяких медичних термінів	71
Кошман И. Н. О специфике именных распространителей в русских текстах Украины	73
Кравцова Ю. В. Основные тенденции развития современной русской метафорики	75
Крива У. Р. Фреймова семантика: становлення та практичні здобутки	77

Куварова Е. К. Словотворчество в эпистолярной А. М. Ремизова.....	80
Лавриненко О. В. Активные процессы языка Рунета и копирайтинг.....	83
Ляпичева Е. Л. О внутренней структуре семантического поля.....	85
Мамчич І. П. Внутрішня форма синонімічних фразем біблійного походження	88
Маслий Е. В. Русские паремии о дураке как опосредованное представление юродивого	89
Мацегора И. Л. Специфика двувидовых глаголов в русскоязычном новостном телепространстве.....	92
Меньшиков И. И. Примыкание как подчинительная синтаксическая связь.....	95
Мішеніна Т. М. Особливості лінгвокультурологічної інтерпретації (на прикладі української мови)	97
Моргун А. В., Прокопович Л. С. Лингвокультурологический аспект русского словообразования	100
Назаренко О. В. Лексичні інновації у мові мережного журналу для жінок.....	102
Накашидзе І. С. Лексико-граматичні особливості української мови в Австралії ...	104
Некрылова Е. Л. А. М. Гильбурд и М. Н. Эпштейн о префиксальной компенсации утраты переходности русских глаголов: когнитивно-эволюционная интерпретация расхождений	106
Нестеренко А. К. Особливості функціонування прикметників із квантитативною семантикою у фаховому медичному мовленні.....	109
Онуфрієнко Г. С., Крашевська І. В. Лексичні інновації англійського походження у спортивному дискурсі.....	110
Панченко В. А. Особенности звукописи в современных песенных текстах.....	113
Панченко Е. И. Инновации в малом фольклорном жанре (на материале скороговорок)	114
Панченко С. А. Инновационный жанр развлекательного дискурса.....	117
Пац Л. І. Складне речення як художньо-виражальний засіб у романі Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону».....	118
Педченко Л. В. Концепт «СТАРЫЙ» в современном русском языковом сознании	120
Полежаєва Н. А. Лексичні та семантичні авторські інновації в романі Григорія Лютого «Мама-Марія»	123
Поліщук Л. В. До питання про слов'янський глотогенез: невідоме про відоме	127
Половинко Е. А. Понятие «родной язык» в сознании украинцев	129
Пристайко Т. С. Есть ли будущее у <i>человечицы</i> (к вопросу о гендерных неологизмах в русском языке)	131
Присяник О. П. Проблема концептуалізації потенціального лінгвального буття і термін <i>langue</i> у рукописній спадщині Ф. де Соссюра	134
Пустовалова Н. И. Композиционно-семантический анализ стихотворения Арсения Тарковского «Вот и лето прошло...»	136
Радзієвська Т. В. До питання про інноваційні явища в сучасних дискурсивних практиках (на прикладі видання «Вісник АПУ»).....	138
Ренська І. І. Особливості усного судового перекладу: акустична структура ритму	140
Рибалка Я. І. Дискурсивна компетенція як одна з підвалин вивчення української мови іноземними студентами	143
Салахатдинова Э. Ш. Особенности лексикографирования ономастических образований	145
Самойленко О. В. Основні підходи до афіксоїдації у сучасній лінгвістиці	147
Сидоренко О. М. Лексична база номінації об'єктів готельного бізнесу	149
Смирнова Т. Н. Заимствование концептов как инновационный процесс в лексике русского языка	151

Соболева Г. В. Аналітизм економічної термінології і інші області знання.....	152
Соприкіна В. Д. Інноваційні різновиди антропонімів в українській мові: проблема ідентифікації позивних та нікнеймів	153
Субота Л. А. Використання інноваційних технологій для навчання іноземних студентів термінологічної лексики.....	156
Суима И. П. Респонсивні пропозиції в системі інформування	158
Сулейманова Я. О. Місце прислів'їв у лінгвістиці	160
Сяо В. Частотні типи метафор в сучасному російському мові	162
Терханова О. В. Образна вторинна номінація як конструктивний елемент мовно-стилістичної організації публіцистики	165
Тукова Т. В. Ехо техногенної цивілізації в сучасному мові	166
Турута И. И. Онимні та отонимні новоутворення в сучасній торговельній рекламі	169
Турчак О. М. Графеми як прикметна характеристика оказіоналізмів	173
Устенко Н. В. Узуальні та оказіональні фразеологічні одиниці як ключові компоненти тексту (на матеріалі філософсько-психологічного роману В. Винниченка «Лепрозорій»).....	174
Хейлик Т. А. От буденовки к мазепинке: отантропонимні назви чоловічих головних уборів.....	175
Хейлик Т. А., Горлач В. В. Николай–Никита–Нил? Нові в сучасному російському мові	177
Шашкина Н. И., Дружинина Л. В., Соколова К. В. К вопросу о когнітивно- інформаційній природі терміна (на матеріалі багатокомпонентних термінологічних поєднань).....	178
Шпілько І. М. Формант <i>-иня</i> в сучасній українській мові: повернення з правіків ...	181

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Кафедра загального та слов'янського мовознавства

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ІННОВАЦІЇ У СУЧАСНИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВАХ

Матеріали VIII Міжнародної наукової конференції

Українською й російською мовами

За зміст і достовірність фактів, цитат, власних імен
та інших відомостей відповідають автори

Відповідальна за випуск О. К. Куварова
Технічний редактор І. І. Турута
Комп'ютерна верстка В. В. Спірін
Дизайн обкладинки І. Д. Кольцова

Підписано до друку 24.03.2017. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 11,6.
Тираж 100 прим. Зам. № 463

Видано та віддруковано в ТОВ «Акцент ПП»
вул. Ларіонова, 145, м. Дніпропетровськ, 49052
тел. (056) 794-61-04(05)

*Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4766 від 04.09.2014*

Л 43 Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах:
VIII Міжнародна наукова конференція (м. Дніпро, ДНУ імені Олеся Гончара, 06–07 квітня 2017 р.): матеріали / укладач О. К. Куварова; під загальною редакцією проф. Т. С. Пристайко. – Дніпро: Акцент ПП, 2017. – 188 с.

ISBN 978-966-921-111-8

Збірник містить матеріали доповідей лінгвістів України, Чехії, Франції, присвячені опису тенденцій ц перспектив розвитку інноваційних процесів у сучасних слов'янських мовах, явищ неологізації, що характеризують різні рівні сучасних слов'янських мов у різних комунікативних сферах; дослідженню лексико-граматичних інновацій в аспектах сучасних наукових парадигм; розгляду мовних та мовленневих інновацій як об'єктів прикладної лінгвістики, лінгводидактики, теорії й практики перекладу.

Для викладачів, науковців, аспірантів та студентів гуманітарних факультетів, а також для широкого кола читачів, які цікавляться динамічними змінами, що відбуваються в сучасних слов'янських мовах.

Матеріали подаються за авторською редакцією.

**УДК 811.16'373
ББК 81.41**